

ATÖLYE RAPORU

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE ÜNİVERSİTELER: KADIN VE LGBTQ+'LARA YÖNELİK HAK İHLALLERİ

Hazırlayanlar

(İsimler alfabetik olarak sıralanmıştır)

Balacan Ayar

Ecem Payçu

Sevcan Tiftik

Şimşek Yiğit Yücel

İçindekiler

SUNUŞ	3
ÇERÇEVE	3
ÖNERİLER	4
1. Üniversite Yönetim ve Diğer Bileşenlerine Yönelik Öneriler	4
2. Yükseköğretim Kuruluna Yönelik Öneriler	5
3. Sivil Toplum ve Üniversite İşbirliğine Yönelik Öneriler	5
ATÖLYE KATILIMCILARI	6

SUNUŞ

Bu rapor, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dayanışma Ağı'nın (AĞ-DA) ‘‘Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilme Kararına Karşı Toplumsal Cinsiyet Temelli İnsan Hakları Mücadelesini Güçlendirmek’’ başlığı altında düzenlediği bir dizi etkinlik kapsamında, 18-19 Eylül tarihlerinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilen ‘‘İstanbul Sözleşmesi ve Üniversiteler: Kadın ve LGBTQ+’lara Yönelik Hak İhlalleri’’ atölyesinde ortaya konulan tespit ve önerileri kapsamaktadır. Bu atölyede üniversiteler kapsamında kadın ve LGBTQ+’ların karşılaştıkları hak ihlalleri tartışılmış, sivil toplumun örgütlerinin üniversitelerde gerçekleştirdiği güncel hak izleme çalışmaları sunulmuş ve üniversitelerde kadın ve LGBTQ+’lar odaklı çalışma yürüten akademisyenler, araştırmacılar, kadın ve LGBTİ+ öğrenci toplulukları, kadın araştırma merkezleri ve sendika temsilcileri deneyimlerini aktarmışlardır. Atölyede, etkinliğe katılanlarla birlikte üniversitelerde kadın ve LGBTQ+’lara yönelik ayrımcılıkların, hak ihlallerinin önlenmesine yönelik politika önerileri ve tartışmaların yürütüldüğü bir forum gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya; öğrenciler, toplumsal cinsiyet alanında çalışmalarını sürdüren akademisyen ve araştırmacılar, sivil alan, sendika, kadın araştırma merkezleri ve cinsel taciz ve saldırıyı önleme birimleri ve üniversite topluluklarından temsilciler ile birlikte toplam 32 kişi katılmıştır.

Bu atölyeler serisi, Civil Rights Defenders ve Humboldt Üniversitesi Center for Comparative Research on Democracy'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

ÇERÇEVE

2011 yılında Türkiye hükümeti öncülüğünde İstanbul'da imzalanan, Türkiye kadın hareketinin etkili lobi ve savunuculuk kampanyalarıyla 2013 yılında onaylanan İstanbul Sözleşmesi, geçtiğimiz yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı bir grup tarafından genel ahlaka aykırı olduğu iddiasıyla ve LGBTQ+’lara yönelik ayrımcı nefret söylemleri eşliğinde hedef haline getirilmiş; Türkiye'nin sözleşmeden çekilmesi talebiyle siyasi iktidar üzerinde baskı kurulmuştur. Bu söylemler kısa sürede sonuç vermiş ve 20 Mart 2021 tarihinde *Resmi Gazete*'de yayımlanan Cumhurbaşkanı Kararı ile Türkiye sözleşmeden çekildiğini açıklamıştır.

Türkiye’de yaşananlar tekil bir süreç olmayıp, Sözleşmeyi hedef alan kesim dünyadaki merkez sağ partilerin politikalarının beslediği insan hakları karşıtlığından ve toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerden öğrenerek sözünü kurmakta, ilerlemektedir. Neoliberal siyasal İslamcı muhafazakar bir iktidar yönetiminde; kadınlar ve LGBTQ+’lar açıkça hedef gösterilmekte, ‘‘makbul kadınlar’’ ve ‘‘töreye uygun yaşam’’ dayatması yapılarak LGBTQ+’ların varlıkları silinmeye çalışılmakta, kolektif ve bireysel her türlü hak ve meşru hak arama yöntemlerine saldırılmakta ve tüm bu zeminde kadınlar ve LGBTQ+’ların üniversiteler içerisinde var olma, örgütlenme, esenlik halleri açıkça ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği temelindeki bireysel ve kolektif mücadele benzer şekilde küresel olarak da sindirilmeye, kriminalize edilmeye ve cezalandırılmaya çalışılmaktadır.

Yaşanan süreç, iktidarın toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı saldırılarının üniversitelerde çeşitli yapısal, bürokratik yöntemlerle engelleme ve baskı ile bireysel ve kolektif cezalandırma yöntemleriyle sürdüğünü göstermektedir. Bu atölyeyi, İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliği karşısında söylem ve saldırıların giderek arttığı bu dönemde iktidarın; kadın ve LGBTİQ+ hareketlerinin üniversitelerdeki varlıkları, temel hakları ile birlikte örgütlenme hakkına dair kazanımlarını engellemeye ve elinden almaya çalışan, ayrımcılık ve nefrete dayalı hedef gösterme ve şiddeti ifa ve teşvik eden söylemlerini ve güncel uygulamalarını gözden geçirmek, ittifaklar ve alternatif stratejiler oluşturmanın yolları üzerine birlikte düşünmek ve somut öneriler ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirildi.

ÖNERİLER

Atölyede, üniversitelerdeki hak izleme raporlarının sonuçları paylaşılmış ve üniversite ağırlıklı olmak üzere eğitim kurumlarından deneyim aktarımları yapılmıştır. Gerçekleştirilen forumda, Türkiye'deki üniversitelerde kadınların, LGBTQ+'ların ve örgütlenmelerinin mevcut durumunun iyileştirilmesi, hak ihlallerinin önlenmesi için neler yapılabileceği ve üniversitelerin nasıl daha güvenli, özgür ve kapsayıcı bir yapıya dönüştürülebileceği soruları üzerinde durulmuştur.

Bu kapsamda üniversitelerin içerisindeki merkezlerin ve birimlerin ilkelerini, yürütücü belgelerini ve strateji planlarını toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde iyileştirmeye, üniversitenin bileşenleri olan öğrenci ve çalışanların haklarını gözetme ve korumaya dair aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1. Üniversite Yönetim ve Diğer Bileşenlerine Yönelik Öneriler

- Üniversitelerde cinsel şiddeti, tacizi, saldırıyı, istismarı, mobbingi önlemeye yönelik birimlerin kurulması ve varsa süregelen olarak çalışırılığının sağlanması,
- Üniversite bileşenleri olarak tüm personel ve öğrencilerin; alanında uzman kişilerden toplumsal cinsiyet eşitliği, LGBTQ+ temel kavramlar, ayrımcılık, cinsel şiddet türleri ve temel haklar konusunda eğitim alması,
- Üniversite oryantasyon programları kapsamında tüm öğrencilere üniversitenin cinsel(leştirilmiş) şiddeti ve ayrımcılığı önlemeye yönelik politika ve etik kurul belgelerinin tanıtılması ve öğrencilerin ihtiyaç duyduklarında başvurabilecekleri, danışabilecekleri yerlerin, mekanizmaların aktarılması,
- Eğitim kurumlarında öğrencilere cinsel haklar ve cinsel sağlık eğitimleri verilmesi,
- Üniversitelerde şiddete, saldırıya ve ayrımcılığa maruz bırakılanların nereye başvurabileceklerini açıkça gösteren bilgilendirici, yönlendirici metin, afiş ve tabelaların görünür olması,

- Üniversitelerde özellikle öğrencilerine güvenli alan sunabilme imkanı olan akademisyenlerin odalarında, Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri ve Cinsel Taciz ve Şiddeti Önleme birimlerinde gökkuşağı materyallerinin (sticker, bayrak, kartpostal, afiş vb.) görünür kılınması,
- Üniversitelerde cinsel şiddete ve ayrımcılığa karşı sıfır tolerans, etik kurul, politika belgelerinin, yönergelerin oluşturulması ve bu belgelerin göstermelik değil; işler durumda bulunması,
- Kadın ve LGBTQ+ hakları üzerine çalışan üniversite topluluklarının resmi olarak kabul edilmesi, bu kulüplere yeterli bütçe ayrılması, başvurulduğu takdirde etkinlikleri için yer tahsis edilmesi,
- Üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliği alanında araştırmaların, çalışmaların yapılmasını teşvik edilmesi ve araştırmacıların desteklenmesi,
- Toplumsal cinsiyet çalışmaları, queer teori, kesişimsellik, eleştirel erkeklik çalışmaları alanında derslerin artırılması,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kapsayıcılığın üniversitenin tüm tesis ve birimlerinde sağlanabilmesi adına her türlü personel ve akademisyene ‘beyan edilen isim ve cinsiyetle hitap etmek, ayrımcı dil kullanılmaması ve alternatifler, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, ifadesi konusunda kişilerarası ve grupla iletişim konularında eğitim ve süreğen destek çalışması yapılması,
- Üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde hak ve hizmetlere erişim üzerine izleme ve raporlama çalışmalarının yapılması, üniversitedeki paydaşlar başta olmak üzere kamuoyunu şeffaf olarak bilgilendirmesi.

2. Yükseköğretim Kuruluna Yönelik Öneriler

- Yükseköğretim Kurulu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi'nin yeniden yürürlüğe girmesi ve işlerliğini sağlanması.

3. Sivil Toplum ve Üniversite İşbirliğine Yönelik Öneriler

- Sivil toplum örgütleri ve akademisyenler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yerel ve ülke düzeyinde işbirliğinin tesisine yönelik destekleyici ve süreğen çalışmalar organize edilmesi,

- Üniversitelerden bağımsız olarak sivil toplum aktörleri tarafından LGBTQ+ odaklı ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında izleme çalışmaları yapılması ve araştırma sonuçlarının savunuculuk faaliyetlerinde kullanılması,
- Küçük şehirlerdeki üniversitelerin Kadın Araştırma Merkezlerinin ve Cinsel Taciz ve Saldırı Önleme Merkezlerinin güncel durum ve işlerliğinin tespit edilmesi ve haritalamasının çıkarılması,
- Üniversitelerde sivil toplum örgütlerinin gerçekleştirdiği hak temelli izleme ve diğer çalışmalara üniversitedeki bileşenlerin erişiminin sağlanması ve kolaylaştırılması
- Kadın ve LGBTQ+'lar odaklı hak izleme ve araştırma raporları sonuçlarının herkes için anlaşılabilir hale getirilip görselleştirilerek yaygınlaştırılması,
- Halihazırda var olan raporlarda olmayanın, eksiklerin vurgulanması ve bunu önlemeye yönelik neler yapılabileceğine dair somut önerilerin geliştirilmesi,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında araştırma yürüten ve ders veren akademisyenlerin toplumsal cinsiyet literatüründeki çeşitliliğe dair güncel bilgiye erişiminin kolaylaştırılması ve bu alandaki bilgi birikiminin geliştirilmesi için sivil toplum örgütleri ile akademi arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi.

ATÖLYE KATILIMCILARI

(İsimler alfabetik olarak sıralanmıştır)

Ada Ümmühan KÖSE
Aybars KARAKAŞ
Balacan AYAR
Ceren LORDOĞLU
E. Ege TEKTAŞ
Ecem PAYÇU
Didem TARI
Elif BOZKURT
Erman DOLMACI
Esra KAYA ERDOĞAN
Eylem BAYTEMUR
Eylem Ümit ATILGAN
Filiz AK
Hatice KENEŞ
Hazal KOCAER
Macide BOYMUL

Merve HANIM
Nalan KARAKOYUN
N. Yeşim SÜNBÜLOĞLU
Özlem TEKDEMİR
Rana BAL
Serhat ALAN
Sevcan TİFTİK
Ülkü DOĞANAY
Zülal DUMANLIDAĞ

Ayrıca üniversitelerdeki kadın ve LGBTQ+ öğrenci topluluklarından güvenlik sebebiyle isimlerini anonim tuttuğumuz 7 kişi katılım göstermiştir.